

Момотюк Людмила Євгеніївна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

Momotiuk Liudmyla

*Doctor of Science in Economics, Professor,
Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
National Academy of Statistics, Accounting and Audit
ORCID: 0000-0002-0445-5948*

Білошкурський Микола Васильович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Biloshkurskyi Mykola

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance,
Accounting and Economic Security
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
ORCID: 0000-0002-2826-3983*

Вітер Світлана Анатоліївна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет*

Viter Svitlana

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Audit
Polissia National University
ORCID: 0000-0003-4350-8077*

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-6-10031

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ТОВАРІВ

THE IMPACT OF MARTIAL LAW ON THE TAXATION OF EXPORTS AND IMPORTS OF GOODS

Анотація. Вступ. За умов повномасштабного воєнного вторгнення на територію України усі соціально-економічні сфери діяльності у національному просторі зазнали суттєвої трансформації. Зокрема, це відноситься і до парадигми оподаткування. Експортно-імпортні операції, які являють собою невід'ємну частину зовнішньоекономічної діяльності, із початком війни були повністю переорієнтовані на європейський ринок. У дослідженні проаналізовано основні зміни в процесі податкового управління в концепті реалізації зовнішньоекономічних операцій між суб'єктами господарювання України та країн-партнерів.

Мета статті полягає у дослідженні векторності практичного впливу війни на оподаткування імпорту та експорту товарів.

Матеріали і методи. У процесі досягнення цілей дослідження було використано ряд загальнонаукових методів дослідження, зокрема, методи аналізу, синтезу, абстрагування, індукції та дедукції, порівняння. Зокрема, методи аналізу та синтезу були застосовані для виокремлення основних факторів формування сутності динаміки процесів оподаткування експорту та імпорту у концепті впливу воєнного стану. Індуктивний метод було застосовано в процесі формування прогностичних напрямів розвитку досліджуваного процесу. Дедуктивний метод було застосовано в процесі роботи задля виокремлення перспективної векторності трансформації системи оподаткування процесів зовнішньої торгівлі в період післявоєнного

відновлення України. Метод абстрагування було застосовано з метою виділення теоретичних узагальнень, ідентифікації основних категорій та понять, а також в ході формування висновків. Порівняння задіяно задля ідентифікації специфічних рис впливу воєнного стану на оподаткування експорту та імпорту товарів, у порівнянні з традиційними підходами. Робота над дослідженням реалізувалась на основі принципів комплексності та системності наукових досліджень, що дало можливість проаналізувати об'єкт дослідження як цілісну систему, з низкою взаємозв'язків та взаємозалежностей.

Результати. Виокремлено специфіку управлінських інновацій в концепті імplementації імпортно-експортних операцій щодо ринкових суб'єктів. Систематизовано інноваційні податкові пільги, впроваджені міжнародною спільнотою щодо імпорту українських послуг та товарів після початку війни. Проаналізовано перспективи повоєнної регенерації України, що були репрезентовані у рамках Міжнародної конференції з питань відновлення України у м. Лугано (Швейцарія), у тому числі, ті, що потенційно реалізуватимуться через реформування державних податкових механізмів. Доведено необхідність інтенсифікації пільгового інструментарію щодо базових українських експортних товарів. Досліджено наслідки поетапних змін, що затверджувались щодо податкового законодавства стосовно оподаткування експортно-імпортних операцій від початку війни. Виділено межі та основні напрямки впливу проведених заходів на економіку держави у воєнний час.

Перспективи. Доведено необхідність подальшого реформування системи оподаткування зовнішньоекономічної сфери діяльності в Україні. Наразі правове середовище у сфері оподаткування зовнішньоторговельних операцій знаходиться у стані постійної динаміки через нові виклики функціонуванню, а тому формується першочергова необхідність моніторингу цієї динаміки задля результативної діяльності бізнесу в Україні в умовах війни.

Ключові слова: зовнішньоекономічні відносини, реформи, воєнний стан, пільги, оподаткування, імпорт, експорт.

Summary. Introduction. In the context of a full-scale military invasion of Ukraine, all socio-economic spheres of activity in the national space have undergone a significant transformation. In particular, this applies to the taxation paradigm. Export-import operations, which are an integral part of foreign economic activity, were completely reoriented to the European market with the beginning of the war. The study analyzes the main changes in the process of tax management in the concept of implementation of foreign economic operations between economic entities of Ukraine and partner countries.

The purpose of the article is to study the vectoriality of the practical impact of the war on the taxation of imports and exports of goods.

Materials and methods. In the process of achieving the research objectives, a number of general scientific research methods were used, in particular, methods of analysis, synthesis, abstraction, induction and deduction, and comparison. In particular, the methods of analysis and synthesis were used to identify the main factors shaping the essence of the dynamics of export and import taxation in the concept of the impact of martial law. The inductive method was applied in the process of forming the prognostic directions of development of the studied process. The deductive method was used in the process of identifying the prospective vector of transformation of the system of taxation of foreign trade processes during the period of post-war recovery of Ukraine. The method of abstraction was used to highlight theoretical generalizations, identify the main categories and concepts, and to draw conclusions. Comparison is used to identify specific features of the impact of martial law on the taxation of exports and imports of goods, compared to traditional approaches. The research was carried out on the basis of the principles of complexity and systematicity of scientific research, which made it possible to analyze the object of study as an integral system with a number of interconnections and interdependencies.

Results. The specifics of managerial innovations in the concept of implementation of import-export operations with regard to market entities are highlighted. The innovative tax incentives introduced by the international community for the import of Ukrainian services and goods after the outbreak of war are systematized. The author analyzes the prospects for post-war regeneration of Ukraine, which were presented at the International Conference on the Reconstruction of Ukraine in Lugano (Switzerland), including those that will potentially be implemented through reforming the state tax mechanisms. The necessity of intensification of preferential instruments for basic Ukrainian export goods is proved. The consequences of the gradual changes approved to the Tax Code of Ukraine regarding the taxation of export-import operations since the beginning of the war are investigated. The limits and main directions of the impact of the measures taken on the economy of the State in wartime are highlighted.

Discussion. The author proves the necessity of further reforming the system of taxation of foreign economic activity in Ukraine. At present, the legal environment in the field of taxation of foreign trade operations is in a state of constant dynamics due to new challenges to its functioning, and therefore there is a priority need to monitor these dynamics for the effective operation of business in Ukraine in times of war.

Key words: foreign economic relations, reforms, martial law, benefits, taxation, imports, exports.

Постановка проблеми. Вплив війни, розв'язаної РФ на території України, відчувається далеко за її межами. Інфляція, енергетична та продовольча криза, зростання безробіття та кризові явища у міжнародному політичному середовищі вимагають пошуку ефективного інструментарію мінімізації впливу негативних наслідків та превентивного їх

попередження. У окресленому концепті важливо не ігнорувати доцільність спрощення операцій у експортно-імпортній сфері діяльності. Оптимізація системи оподаткування міжнародної торговельної діяльності володіє потенціалом позитивного впливу як на бюджет України, так і процес економічного розвитку в концепті міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення специфіки функціонування системи оподаткування у воєнний час позиціонується основною темою наукових пошуків значної кількості сучасних вчених. Чимала добірка наукових публікацій, зокрема праці К. Безверхого, О. Юрченко [1], Н. Гембарської, Х. Данилків [2], А. Зоріної [3] присвячені аналітиці змін системи обліку та звітування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності під час війни, питанню імплементації спеціального режиму оподаткування, диференціації податків. Особлива увага вченими, зокрема, І. Стояненко, Н. Грабовська [4] та Ю. Чиркова, Б. Ткачук [5] приділена дослідженню особливостей оподаткування імпорту у воєнний час та аспекти негативного впливу постійної динаміки податкового законодавства в контексті адаптації до нових реалій воєнного часу. Дослідниками М. Плекан, В. Мартинюк [6] аналізується еволюція пріоритетів оподаткування в Україні до та під час війни. Учені В. Панасюк, І. Ткачук [7] деталізували та систематизували великі обсяги інформації щодо можливостей податкових пільг на успішних прикладах досвіду розвинених країн.

Низка вчених (А. Івахів [8]) вивчають етапність прийняття адаптаційних змін до Податкового Кодексу України (ПКУ), що у інноваційному контексті регулюють здійснення зовнішньоекономічних операцій міжнародної торгівельної діяльності, зокрема критичного імпорту. На продовження, О. Урікова, К. Мицо [9] вивчають можливості застосування заходів нетарифного регулювання експортно-імпоротної діяльності та трансформації системи ключових податків у даній сфері. Не зважаючи на суттєві здобутки вчених, тематика залишається актуальною з огляду на наявність прогалин у наукових напрацюваннях та деяку їх фрагментарність.

Метою статті є виокремлення особливостей впливу війни на оподаткування імпорту та експорту товарів.

Матеріали і методи. У процесі досягнення цілей дослідження було використано ряд загальнонаукових методів дослідження, зокрема, методи аналізу, синтезу, абстрагування, індукції та дедукції, порівняння. Зокрема, методи аналізу та синтезу були застосовані для виокремлення основних факторів формування сутності динаміки процесів оподаткування експорту та імпорту у концепті впливу воєнного стану. Індуктивний метод було застосовано в процесі формування прогностичних напрямів розвитку досліджуваного процесу. Дедуктивний метод було застосовано в процесі роботи задля виокремлення перспективної векторності трансформації системи оподаткування процесів зовнішньої торгівлі в період післявоєнного відновлення України. Метод абстрагування було застосовано з метою виділення теоретичних узагальнень, ідентифікації основних категорій та понять, а також в ході формування висновків. Порівняння задіяно задля ідентифікації специфічних рис впливу воєнного стану на оподаткування експорту та імпорту товарів, у порівнянні з традиційними

підходами. Робота над дослідженням реалізовувалась на основі принципів комплексності та системності наукових досліджень, що дало можливість проаналізувати об'єкт дослідження як цілісну систему, з низкою взаємозв'язків та взаємозалежностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переорієнтація системи оподаткування, спричинена воєнними діями на території України, вперше знайшла законодавче закріплення Верховною Радою України 15.03.2022 р., коли було погоджено сплату податків на добровільній основі для мікробізнесу, перевірки були скасовані, а порядок сплати ЄСВ набув пільгового формату. Очевидно, що такі міри були вимушеним та необхідним для українського бізнесу кроком, проте обсяги надходжень до бюджету України різко скоротились, що є неприпустимим із огляду на потребу фінансування повномасштабної війни.

Налагодження балансу між інтересами бізнес-сектору та загальними суспільними інтересами вимагають встановлення оптимального, проте достатнього, податкового навантаження. Реформи торкнулись і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, адже війна чинить безпосередній вплив на сферу експорту та імпорту, додаючи деструкції логістичним зв'язкам, спричиняючи дефіцит товарів.

Експорт, котрий формує значну дохідну компоненту національної економічної системи, зазнав суттєвої руйнації з приходом війни. Деструкція виробничих можливостей, активні міграційні процеси, окупація південних територій та втрачений доступ до Чорного та Азовського морів, зрив періодів посіву та збору врожаїв суттєво звузили можливості реалізації міжнародних торговельних операцій. Із огляду на це, значною підтримкою з боку інших держав є введення певних пільг щодо українського експорту.

Незадовго до запровадження «торговельного безвізу» у червні 2022, ЄС також запровадив План дій «Шляхи солідарності», щоб створити альтернативні логістичні маршрути для України. Фактично, «коридори солідарності» посилювали «торговий безвіз». За даними європейського комісара з питань транспорту Адіни Велян, за два роки це принесло українській економіці 50 млрд. євро доходів.

За офіційною інформацією Державної митної служби, у першому кварталі 2024 року обсяг українського експорту до території європейської спільноти склав 57% від усього об'єму експорту. При цьому, для імпорту аналогічне значення склало дещо менше 50%. Очевидно, що позиціонування європейського економічного інтегрованого середовища найбільшим торговельним партнером України було актуальним ще задовго до початку війни. У першому кварталі 2024 року, за інформацією Державної служби статистики, основними напрямками українського експорту до європейської спільноти були Іспанія, Румунія, Польща, Італія, Німеччина та Нідерланди (рис. 1).

Близько 50% загального нинішнього експорту України до європейської спільноти формує аграрна

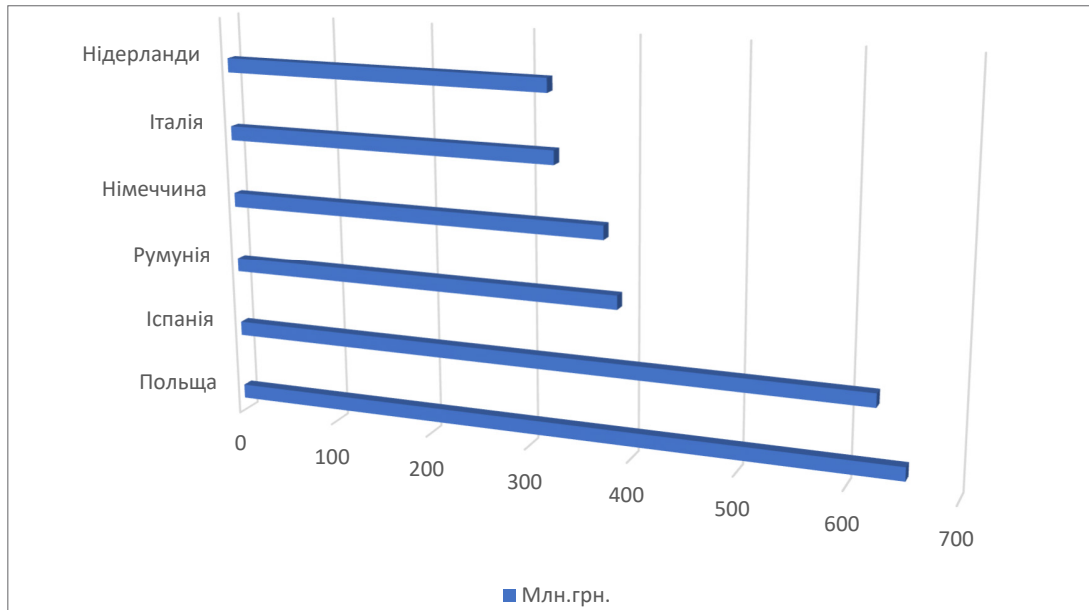

Рис. 1. Країни ЄС — найбільші імпортери української продукції станом на 1 квартал 2024 року

Джерело: систематизовано авторами на основі [10]

продукція. Проте, за актуальною інформацією НБУ, у першому кварталі 2024 року баланс був негативним: імпорт товарів (\$5,7 млрд.) та послуг (\$2 млрд.) перевищував експорт товарів (\$3,2 млрд.) та послуг (\$1,4 млрд.). Сектор імпорту помітно зріс, водночас експорт залишився практично незмінним. Очевидно, що сфера міжнародної торгівлі вимагає подальшої оптимізації в аспекті оподаткування, не зважаючи на суттєві зусилля уряду в даному напрямку.

За період воєнного стану декілька разів вносились адаптаційні зміни до ПКУ (табл. 1). Зокрема, з метою підтримання стійкості та обороноздатності

національного середовища був запроваджений спрощений порядок імпорту гуманітарної допомоги. Також, відповідно до п. 32 підрозділу 2 розділу XX Податкового кодексу України були спрощені операції з ввезення та доставки на митну територію України низка товарів.

Необхідно зацентрувати на основному функціоналі системи оподаткування у концепті стабільності експорту та імпорту товарів під час війни (рис. 2). Серед них можна виділити:

- реалізацію дохідної компоненти бюджетної системи;

Таблиця 1

Динаміка вимог щодо оподаткування експортних / імпортних операцій у часі війни в Україні

Об'єкт	Динаміка принципів оподаткування
Вантажні та легкові автомобілі, мотоцикли, причепа та напівпричепа.	Фізичні особи та некомерційні організації звільнюються від оподаткування за умови, що транспортні засоби не походять з окупованої території та/або країни окупанта/агресора.
Скло безпечне, броньовані автомобілі, безпілотні літальні апарати без озброєння, оптичні прилади, апаратура для приймання та передачі голосу і зображення, метеостанції.	Передбачено звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита за умови, що кінцевим отримувачем позиціонуються ЗСУ, Міністерство оборони України та інші військові організації, правоохоронні органи, а також територіальні формування громад.
Товари для цілей національної оборони	Звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита. Сплата акцизного податку передбачена у випадку, якщо товар являється об'єктом оподаткування.
Товари, що ввозяться платниками 1–3 груп єдиного податку	Звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита на товари, що мають вільний обіг на території України. Не поширюється на підакцизні товари.
Соціально значущі продукти харчування, медичні вироби та лікарські засоби із установленими фіксованими цінами (постанова КМУ № 341 від 20.04.2020)	Звільнення на період воєнного стану від сплати ввізного мита. При цьому, у разі, якщо товар є об'єктом оподаткування, акцизний податок та ПДВ сплачується.

Джерело: систематизовано авторами на основі [6; 11]

Рис. 2. Оптимізаційні рішення щодо оподаткування експорту та імпорту у період воєнного стану та повоєнного відновлення
Джерело: авторська розробка

- стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку;
- формування ефективного конкурентного середовища для стимулювання підприємництва у зовнішньоекономічних секторах економіки [12];
- забезпечення стабільності функціонування податкової системи шляхом її спрощення;
- мінімізація відпливу капіталу за межі країни;
- попередження тінізації доходів від діяльності з експорту та імпорту [13];
- запобігання розмиванню податкової бази оподаткування.

Факторність впливу воєнного стану на систему оподаткування імпортно-експортної діяльності вимагає прийняття оптимізаційних мір щодо оптимізації інформаційної бази, прискорення адаптації та прийняття необхідних управлінських рішень [14]. Також, уваги вимагає розроблення та впровадження інноваційних методів пільгового режиму оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни. Дотичною проблематикою позиціонується ідентифікація процедур оподаткування операцій у іноземній валюті, котрі повинні забезпечувати ідентичні облікові дані щодо формування фінансових показників [15].

Висновки. Реалізація аналізу динаміки оподаткування діяльності у сфері експорту та імпорту

для ефективного врегулювання даної сфери та підпорядкування її жорстким умовам воєнного часу засвідчує, що низка концептів фіскального регулювання експортно-імпортних операцій зазнали кардинальних змін. Законодавчі та нормативно-правові акти у сфері міжнародної економічної діяльності підлягають регулярному доповненню та оновленню згідно з ситуативністю розвитку подій воєнного часу.

Першочергової значущості на сьогодні набуває оперативне реагування на усі чинники потенційного впливу на суспільно-економічний розвиток як власне України, так і міжнародної спільноти. Інтенсифікація статусності України як надійного партнера у міждержавних економічних взаєминах дозволить і надалі розраховувати на серйозну військову та економічну допомогу зі сторони інтегрованої спільноти розвинених країн у часі війни та у період повоєнного відновлення.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на розробці можливостей оптимізації управлінського інструментарію макроекономічного рівня, зокрема, оптимального податкового важеля, котрий забезпечить стійкість інтенсивних бюджетних надходжень та сформує інструментарій ефективної підтримки учасників міжнародної економічної діяльності та їх потенціалу адаптивного поступу в складних умовах воєнного стану.

Література

1. Безверхий К. В., Юрченко О. А. Спеціальний режим оподаткування для суб'єктів господарювання під час війни: нові правила обліку та звітування. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022. № 6. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-6-7997>.
2. Гембарська Н. С., Данилків Х. П. Зміни оподаткування в умовах воєнного стану. *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій України та країн V-4. Improvement of the financial and credit mechanism for ensuring innovative development of the agricultural sector of economy, rural territories of Ukraine and countries V-4*: збірник тез міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дубляни, 2 червня 2022 р.). Частина II. Дубляни: ЛНУП, 2022. С. 29–32. URL: <http://surl.li/udgqr> (дата звернення: 10.06.2024).
3. Зоріна О. А. Оподаткування імпорту під час війни: бути чи не бути? *Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2022 року, м. Харків). Х.: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2022. С. 107–108. URL: <http://surl.li/udgqr> (дата звернення: 10.06.2024).
4. Стояненко І. В., Грабовська Н. В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. *Advancing in research, practice and education: International scientific and practical conference* (May 17–20, 2022). Vancouver, 2022. P. 200–203. URL: <https://cutt.ly/nZPoFC4> (дата звернення: 12.06.2024).
5. Чиркова Ю., Ткачук Б. Особливості оподаткування зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-76>.
6. Плекан М., Мартинюк В. Особливості обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-30>.
7. Панасюк В., Ткачук І. Організація обліку зовнішньоекономічної діяльності в умовах повномасштабної війни. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 328(2). С. 201–206. doi: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-50>.
8. Івахів А. Особливості здійснення обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємств під час війни. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 10(12). С. 226–234. doi: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10\(12\)-226-234](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10(12)-226-234).
9. Урікова О. М., Мицо К. М. Податкова система України в умовах війни. *Science and technology: problems, prospects and innovations: The 1st International Scientific and Practical Conference* (October 19–21, 2022). Osaka: CPN Publishing Group, 2022. P. 466–474. URL: <http://surl.li/udhcn> (дата звернення: 15.06.2024).
10. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.06.2024).
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування: Закон України від 21.06.2022 № 2325-IX. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-IX#Text> (дата звернення: 15.06.2024).
12. Rudyk N. The excise tax aspects under martial law and its implications on achieving sustainable development goals. *SCIENTIA: Collection of scientific papers* (January 26, 2024; Helsinki, Finland). P. 36–38. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1581> (дата звернення: 15.06.2024).
13. Teremetskyi V., Valihura V., Slatvinska M., Bryndak V., Gutsul I. Tax policy of Ukraine in terms of martial law. *Policy Studies*. 2024. Vol. 45. P. 293–309. doi: <https://doi.org/10.1080/01442872.2024.2306958>.
14. Zolotova O., Ivanova V., Symak D., Kudinov O., Slavuta O. Economy during martial law: Problems and ways to overcome the crisis (Ukrainian experience). *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*. 2023. № 3(50). P. 265–281. doi: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.50.2023.4076>.
15. Radchenko O., Kalivoshko O., Leontovych S. Financial regulation mechanism the Ukrainian economy under martial law: a review of policies and instruments. Transformation of economics, finance and management in the context of world globalization: scientific monograph. Riga: Publishing House «Baltija Publishing», 2023. P. 118–142. doi: <http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-26-307-1-6>.

References

1. Bezverkhyi, K. V., & Yurchenko, O. A. (2022). Spetsialnyi rezhym opodatkovannia dlia subiektiv hospodariuvannia pid chas viiny: novi pravyla obliku ta zvituvannia [Special taxation regime for economic entities during the war: new accounting and reporting rules]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka"*, 6. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-6-7997> [in Ukrainian].
2. Hembarska, N. Ie., & Danylkiv, Kh. P. (2022). Zminy opodatkovannia v umovakh voiennoho stanu [Changes in taxation under martial law]. *Vdoskonalennia finansovo-kredytnoho mekhanizmu zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky, silskykh terytorii ta krain V-4: Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia*. Retrieved from <http://surl.li/udgqr> [in Ukrainian].
3. Zorina, O. A. (2022). Opodatkovannia importu pid chas viiny: buty chy ne buty? [Import taxation in wartime: to be or not to be?]. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. Stalyi rozvytok Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ta yevropeiskoi ekonomich-*

noi intehratsii: problemy, perspektyvy, efektyvnist. Feniks-2022: Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Retrieved from <http://surl.li/udgqp> [in Ukrainian].

4. Stoianenko, I. V., Hrabovska, N. V. (2022). Osoblyvosti opodatkuvannia biznesu v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Features of business taxation in Ukraine under the martial law status]. *Advancing in research, practice and education: International scientific and practical conference* (pp. 200–203). Retrieved from <https://cutt.ly/nZPoFC4> [in Ukrainian].

5. Chyrkova, Yu., & Tkachuk, B. (2022). Osoblyvosti opodatkuvannia zovnishnoekonomichnykh operatsii pid chas voiennoho stanu v Ukraini [Peculiarities of taxation of foreign economic operations during martial law in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 40. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-76> [in Ukrainian].

6. Plekan, M., & Martyniuk, V. (2022). Osoblyvosti obliku ta opodatkuvannia eksportno-importnykh operatsii v umovakh viiny [Peculiarities of accounting and taxation of export-import operations in wartime]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 45. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-30> [in Ukrainian].

7. Panasiuk, V., & Tkachuk, I. (2024). Orhanizatsiia obliku zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh povnomasshtabnoi viiny [Organization of accounting of foreign economic activity in the conditions of a full-scale war]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328(2), 201–206. doi: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-50> [in Ukrainian].

8. Ivakhiv, A. (2022). Osoblyvosti zdiisnennia obliku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv pid chas viiny [Features of accounting for foreign economic activity of enterprises during the war]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, 10(12), 226–234. doi: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10\(12\)-226-234](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10(12)-226-234) [in Ukrainian].

9. Urikova, O. M., & Mytso, K. M. (2022). Podatkova systema Ukrainy v umovakh viiny [The tax system of Ukraine in wartime]. *Science and technology: problems, prospects and innovations: The 1st International scientific and practical conference* (pp. 466–474) CPN Publishing Group. Osaka, Japan. Retrieved from <http://surl.li/udhcn> [in Ukrainian].

10. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

11. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo perehliadu okremykh pilh z opodatkuvannia: Zakon Ukrainy vid 21.06.2022 No 2325-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-IX#Text> [in Ukrainian].

12. Rudyk, N. (2024). The excise tax aspects under martial law and its implications on achieving sustainable development goals. Collection of scientific papers “SCIENTIA” (pp. 36–38). Helsinki, Finland. Retrieved from <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1581>.

13. Teremetskyi, V., Valihura, V., Slatvinska, M., Bryndak, V., & Gutsul, I. (2024). Tax policy of Ukraine in terms of martial law. *Policy Studies*, 45, 293–309. doi: <https://doi.org/10.1080/01442872.2024.2306958>.

14. Zolotova, O., Ivanova, V., Symak, D., Kudinov, O., & Slavuta, O. (2023). Economy during martial law: problems and ways to overcome the crisis (Ukrainian experience). *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*, 3(50), 265–281. doi: <https://doi.org/10.55643/fcactp.3.50.2023.4076>.

15. Radchenko, O., Kalivoshko, O., & Leontovych, S. (2023). Financial regulation mechanism the Ukrainian economy under martial law: A review of policies and instruments. In *Transformation of economics, finance and management in the context of world globalization* (pp. 118–142). Riga: Publishing House “Baltija Publishing”.